

موسسات مدعی حق اختراع: چالشی نوین در حوزه حقوق اختراعات ایالات متحده با نگاهی به حقوق ایران^۱

محمد مهدی علی عسگری زمانی^۲
سوده ناطق نوری^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۱۱/۱۸ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۶/۰۲/۲۷

چکیده

موسسات مدعی حق اختراع (که به پتنت ترول ها شهرت یافتند)، از طرق مختلف اقدام به کسب و جمع‌آوری حق اختراع کرده و با به اجرا گذاشتن این حقوق کسب درآمد می‌نمایند. روش تجاری آنها بدین گونه است که با در اختیار داشتن حق اختراع، در انتظار نقض حق از سوی موسسات (معمولاً) عظیم تولید کننده می‌نشینند و پس از آنکه محصول در سطح وسیع عرضه شد، با تهدید به طرح دعوی نقض و دریافت قرار منع دائم، موسسات ناقض را مجبور می‌کنند که بهای سنگینی جهت دریافت مجوز بهره‌برداری، ختم دعوا و یا مصالحه پرداخت نمایند. به نظر بسیاری از محققین، شیوه تجارت اکثر موسسات مدعی، صرفاً با انگیزه سودآوری شخصی و صرف نظر از اهداف کلان اجتماعی اعطای حق، شکل گرفته است و بیشتر به مثابه کاسبی و سودجویی از حق اختراع می‌باشد. این نگرانی‌ها سبب شده محاکم و قانونگذاران در آمریکا، به فکر تحدید حوزه فعالیت آنها بیفتند. تصمیمات متخذه در پرونده «ای پی» و غیره، تصویب قانون اختراعات آمریکا همچنین طرح لوایح

^۱. این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد نویسنده مسئول تحت عنوان «سودجویی از حق اختراع در نظام‌های حقوقی ایران و ایالات متحده» می‌باشد.

^۲. دانشجو کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: mmaaz1366@gmail.com

^۳. دکترای حقوق خصوصی، استادیار دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: soudeh_nouri@yahoo.com

متعدد، از نمونه های جدی این اقدامات هستند. البته بایستی تاکید کرد که اقدامات اخیر، با نگاهی به وضعیت این مؤسسات در برخی کشورها صورت گرفته که در آنها رشد و نقش مؤسسات مدعی حق اختراع، به وضع ایالات متحده هیچ شباهتی ندارد. در حوزه ایران نیز، به نظر می رسد شیوه تجاری مؤسسات مدعی حق اختراع سودمند نخواهد بود زیرا وضعیت موجود حقوقی، تجاری و اقتصادی، زمینه ظهور آنها را فراهم نمی آورند..

کلید واژه ها

ماهیت حق اختراع، نقض، مؤسسات مدعی حق اختراع، ایالات متحده آمریکا

مقدمه

حق اختراع، به عنوان یکی از جدی ترین حقوق انحصاری شناخته شده برای مخترعان، در دهه های اخیر، به شدت مورد حمایت نظام های حقوقی، به خصوص نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا، قرار گرفته است. به تبع این جایگاه ویژه، نوع و شدت برخورد با نقض این حقوق نیز، به خودی خود حائز اهمیت است. این توجه ویژه به مثابه شمشیر دو دمی است که گاهی اوقات به ضرر نظام مالکیت فکری، مخترعان واقعی و منافع عمومی تمام می شود (کاظمی حسین آباد، ۱۳۹۱، ص ۴۹). در واقع برخورد سهل گیرانه نظام قضایی ایالات متحده در صدور قرار منع دائم مبنی بر منع و توقف رفتار حاوی نقض، خود موضوع انتقادهای زیادی در سال های اخیر شده است. یکی از علل این انتقادهای فزآینده، استفاده خاصی است که پاره ای از بازیگران عرصه حقوق اختراعات از این امکان داشته و از آن به عنوان ابزاری جهت تهدید بازار تولید محصولات محبوب، به خصوص در حوزه فناوری اطلاعات، استفاده نموده اند. (البته در سال ۲۰۱۱ با اصلاحاتی که توسط کنگره ایالات متحده در قانون ثبت اختراعات داده شد، اندکی از شدت این مسئله کاسته شده است)

با رشد سریع اموال غیر مادی و مالکیت های فکری و همچنین با توجه به حمایت های ویژه قانونی از مالکان و صاحبان حقوق اختراع، نظام حقوقی ایالات متحده شاهد بوجود آمدن مؤسساتی بود که به صورت خاص، محوریت فعالیت خود را جمع آوری و مدیریت دارایی های فکری، به خصوص حق اختراع قرار داده اند. این اشخاص (حقیقی یا حقوقی) توسط نمایندگان کنگره در سال ۲۰۱۳، تحت عنوان «مؤسسات مدعی حق اختراع»^۱ نامگذاری شده اند، عنوانی

^۱ Patent Assertion Entities (PAEs).

که سعی داشت تا جایگزین اصطلاح عامیانه‌تر سودجویان حق اختراع یا «پتنت ترول»^۱ شود که گونه‌ای از «موسسات غیر تولیدی»^۲ می‌باشند.

پتنت ترول اصطلاحی بود که اولین بار توسط «پیتر دتکین»^۴، مشاور حقوقی شرکت اینتل به عنوان جایگزین اصطلاح «اخاذان حق اختراع»^۵ مطرح شد. او این موسسات را هر شخصی معرفی نمود که «سعی می‌کند درآمد زیادی را از محل حق اختراعی بدست آورد که نه تنها هیچ گاه به مرحله تولید و تجاری‌سازی نرسیده، بلکه قصد تجاری‌سازی آن را هم ندارد و هیچ گاه از آن استفاده تولیدی نخواهد کرد.» (McDonuogh, 2006, p. 189) همچنین باید اضافه کرد که این اصطلاح در حقوق ایران به دلیل نو بودن موضوع، هنوز ترجمه جا افتاده‌ای ندارد و تنها در یکی از پایان‌نامه‌ها، به «احتکار اختراع» شناخته شده (حاجی زاده، ۱۳۹۲، ص ۹) که البته به دلیل گویا نبودن، و در بر داشتن بار صرفاً منفی، در این مقاله از به کار بردن آن اجتناب شده است.

علت اصلی این نامگذاری، مدل کسب و کار این گونه موسسات است که مبتنی بر تولید و تجاری‌سازی اختراعاتشان نیست. بلکه مدل تجاری آنها، جمع‌آوری اختراعات (از طریق دریافت گواهی حق اختراع یا خرید آن از مخترعان یا هر دارنده دیگر) و اقامه دعوی نقض (عمدتاً به هدف اعطای مجوز بهره برداری (لیسانس) به قیمت گزاف و یا دریافت مبالغ هنگفت جهت مصالحه) علیه شرکت‌هایی است که با استفاده ناآگاهانه از اختراعات مورد بحث و صرف هزینه بالا، دست به تولید (معمولاً انبوه) محصول زده‌اند.

در سال‌های اخیر ایالات متحده به خاستگاه اولیه موسسات مدعی حق اختراع تبدیل گشته و این امر منتهی به تلاش برای اصلاح قانون و حتی رویه قضایی شده است. گسترش این موسسات یکی از عوامل اصلی طرح و تصویب «قانون اختراعات آمریکا»^۶ در سپتامبر سال ۲۰۱۱ می‌باشد. در آن سال، قانونگذاران ایالات متحده نخستین بازبینی عمده «قانون ثبت

^۱ Patent Troll.

^۲. کلمه ترول ریشه اسکاندیناویایی دارد و در لغت به معنای غول غار و کوه بوده است که طبق افسانه‌ها در زیر پل‌ها و نزدیک به گذرگاه‌ها مخفی می‌شده و بعد از اینکه رهگذران از آن محل عبور کردند، از آنها بابت عبور و استفاده از گذرگاه اخاذی می‌کرده است. البته در حال حاضر، به صورت گسترده‌تر به اشخاصی نیز اطلاق می‌شود که هنجارهای عرفی و حرفه‌ای حوزه و فضای (مانند فضای مجازی) را رعایت نمی‌کنند. (www.dictionary.com/browse/troll?s=t)

^۳ Non practicing entities (NPEs).

^۴ Peter Detkin.

^۵ Patent extortionists.

^۶ America Invents Act (AIA).

اختراعات»^۱ ظرف مدت تقریباً ۶۰ سال را مورد تأیید قرار دادند. همچنین در سال ۲۰۱۳، لایحه‌ای تحت عنوان «قانون نجات نوآوران فناوری برتر از منازعات بی اساس حقوقی (سپر)»^۲ به کنگره ارایه گشت که به تصویب اعضا نرسید. لایحه فوق تلاش کرده بود، زمینه‌ها و عواملی را که توسط کاسبان حق اختراع برای طرح دعاوی در دادگاه‌ها مورد استفاده قرار میگیرند، تحت تاثیر قرار دهد.

به منظور کنترل و نظارت بر عملکرد این گونه مؤسسات، هم قانونگذاران و هم محاکم ایالات متحده، در دهه اخیر، دست به اقدامات قابل تاملی در حوزه ی قانونگذاری و رویه قضایی زده‌اند که مقاله حاضر درصدد تبیین برخی از این اقدامات است. بدین منظور، مقاله حاضر در سه فصل به رشته تحریر در آمده است. در فصل اول به مفهوم و تاریخچه ظهور مؤسسات مدعی حق اختراع پرداخته خواهد شد. در فصل دوم، مواجهه قانونگذار و محاکم آمریکا با این پدیده مورد بررسی و تحلیل قرار خواهد گرفت و نهایتاً در فصل سوم عوامل ظهور این مؤسسات در سیستم حقوقی ایالات متحده، موانع پیدایش شان در اروپا و کانادا و متعاقب آن امکان ظهور آنها در حقوق ایران بیان خواهد شد. قبل از ورود به بحث، ذکر این نکته خالی از لطف نیست: از آنجا که اولاً نسبت به تعریف این مؤسسات و دامنه شمول آنها هنوز اتفاق نظر وجود ندارد و ثانیاً رویکرد محققان نسبت به این مؤسسات متفاوت بوده و همه، آنها را به دید منفی نگریسته‌اند، لذا به نظر می‌رسد مناسبتر آنست که از اصطلاحی که حاوی بار منفی کمتری نسبت به این مؤسسات (در معنای عام) باشد، استفاده شود. با این توضیح و با در نظر گرفتن همه اصطلاحات متفاوتی که برای این نوع از مؤسسات از سوی محققین انگلیسی زبان پیشنهاد شده است، نگارنده گان عمدتاً عبارت عام «مؤسسات مدعی حق اختراع» یا «کاسبان (سودجویان) حق اختراع» را در این نوشته مورد استفاده قرار خواهند داد.^۳

۱: مفهوم و تاریخچه

اگر چه هنوز زمان زیادی از پررنگ شدن نقش حق اختراع به عنوان ابزاری قابل انتقال در بازار ایده و آفرینش‌های فکری نمی‌گذرد، اما به همین موازات، رویه‌های بحث برانگیزی نیز از سوی برخی بنگاه‌های اقتصادی و حتی تحقیقاتی شکل گرفته و در سال‌های اخیر به طور

^۱ Patent Act.

^۲ Saving High-tech Innovators from Egregious Legal Disputes (SHIELD) Act.

^۳ با توجه به مفهوم و ماهیت موضوع، برای معادل انگلیسی ترول می‌توان معادل فارسی کاسب یا سودجو را در نظر گرفت.

فزآینده‌ای گسترش یافته است. «کاسبی حق اختراع»^۱ یکی از جدیدترین این رویه هاست. از آنجا که نسبت به مفهوم و ماهیت این رویه و همچنین حدود و ثغور آن، اختلاف نظرات زیادی به چشم می خورد، گفتار اول این فصل به بررسی مفهوم این پدیده اختصاص یافته و از آنجا که این رویه، به عنوان شیوه تجارت و سودآوری، در یک بازه زمانی کوتاه (دهه پایانی قرن بیستم تا کنون) به اوج خود رسیده است، تاریخچه شکل‌گیری و توسعه این پدیده در گفتار دوم، مختصراً مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱-۱: مفهوم شناسی

یکی از اقسام موسسات غیر تولیدی و به زعم عده‌ای، مهمترین آنها که در حوزه اختراعات فعالیت دارند، موسسات مدعی حق اختراع می باشند. بر خلاف تصور برخی که بین اینگونه موسسات و موسسات غیر تولیدی تفاوتی قائل نمی‌شوند و هر دو را یکسان می‌پندارند؛ در واقع موسسات مدعی حق اختراع، گونه‌ای از موسسات غیر تولیدی هستند که بخاطر نوع خاص روش تجاریشان، از سایر بنگاه‌های غیر تولیدی متمایز می‌گردند.

به نظر می‌رسد بتوان ریشه اختلاط دو مفهوم فوق را گزارش سال ۲۰۰۳ «کمیسون تجارت فدرال»^۲ ایالات متحده دانست که در آن برای نامیدن پتنت ترول‌ها، از عنوان موسسات غیرتولیدی استفاده شده بود. البته این استفاده در زمان خود خالی از فایده نیز نبود، چرا که کمیسون تجارت فدرال آمریکا درصدد جایگزین کردن عبارت «پتنت ترول» با عبارتی علمی‌تر و از جهاتی بی‌طرفانه‌تر بوده و عنوان «موسسات غیرتولیدی» می‌توانست به راحتی به این مهم دست یابد (Kahauelio, 2007, p. 299).

محققین تعاریف مختلفی از عبارت «پتنت ترول» ارائه نموده‌اند. همانطور که بیان شد، پیتتر دتکین به عنوان مُبدع این عبارت، با امتناع از استفاده از عبارت «اخاذان حق اختراع» که تا آنروز مورد استفاده قرار می‌گرفت، بر غیرتولیدی بودن اقدام و هدف این موسسات متمرکز شد و آنان را اشخاصی خواند که «تلاش می‌کنند درآمد زیادی را از محل حقوق اختراعاتی به دست آورند که نه تنها هیچ‌گاه به مرحله تولید و تجاری سازی نرسیده، بلکه قصد تجاری سازی آن را هم ندارند و هیچ‌گاه از آن استفاده تولیدی نخواهند کرد.» (Rantanen, 2007, p. 163-164).

¹ Patent Monetization.

² FEDERAL TRADE COMMISSION (FTC).

اساسی‌ترین ایراد وارد بر این تعریف این بود که به موجب آن، مؤسسات صرفاً تحقیقاتی، همانند دانشگاه‌ها و مخترعان خردی که منابع مالی کافی جهت تولید و تجاری‌سازی محصول را در اختیار نداشتند نیز شامل آن می‌شدند. البته در سال‌های اخیر تعاریف دیگری نیز از پتنت ترول‌ها ارایه گردیده است. به نظر برخی از محققین، «ترول‌ها، بنگاه‌ها یا افرادی هستند که به دنبال درآمدزایی از طریق صدور مجوز بهره برداری یا فروش حقوق اختراعات مرتبط با فناوری‌های معمولاً ساده، به شرکت‌های تولیدی‌ای هستند که در زمان درخواست صدور مجوز بهره برداری یا فروش، حق اختراع آنها را نقض نموده اند و به همین دلیل، تحت فشار سنگینی برای دست یابی به توافق می‌باشند.» (Reitzig & Others, 2006, p. 134-135)

این تعریف نیز درصدد آن بود که دو دسته اشخاص را از دامنه شمول پتنت ترول‌ها خارج نماید، یکی مؤسسات تولیدی که کالا و خدمات موجد فناوری موضوع حق اختراع را ارایه می‌نمایند و دوم «فروشنندگان فناوری» که درگیر صدور مجوز بهره برداری می‌شوند؛ منتها قبل از اینکه حق اختراع شان نقض شود (Fisher & Henkel, 2011, p. 3). برخی از محققین، وجه تمایز پتنت ترول‌ها نسبت به سایر مؤسسات غیرتولیدی را، قصد و نیت آنها می‌دانند. به نظر این عده آنچه در این حوزه مشکل ساز می‌نماید: «بدست آوردن حق اختراع، نه برای ساخت، استفاده یا فروش محصولات و فناوری‌ها جدید، بلکه منحصرأً به هدف تحت فشار قرار دادن اشخاص ثالث به منظور دریافت مجوز بهره‌برداری است» (Rantanen, 2007, p. 165).

تعریف دیگری که سر منشاء تغییر نام این شرکت‌ها از پتنت ترول به مؤسسات مدعی حق اختراع می‌باشد، مربوط می‌شود به گزارشی که توسط سناتور «برایان تی یه»^۱ برای اعضای کنگره ایالات متحده در سال ۲۰۱۳ تهیه شده است، در این گزارش آمده است:

کنگره اخیراً با تمایل زایدالوصفی به طرح دعوا از سوی مؤسسات مدعی حق اختراع مواجه شده است، موسساتی که در زبان عامیانه به آنها پتنت ترول گفته می‌شود و گاهی اوقات نیز مؤسسات غیرتولیدی نامیده می‌شوند. مدل یا شیوه تجاری این مؤسسات متمرکز بر توسعه و تجاری‌سازی اختراعات ثبت شده نمی‌باشد بلکه به صورت خرید و ادعای مالکیت اختراع علیه شرکت‌هایی است که سابقاً و به صورت ناآگاهانه شروع به توسعه مستقلانه و استفاده از فناوری ادعا شده توسط آنها نموده اند. این مؤسسات نه تنها قادر به فعالیت به صورت مستقل می‌باشند بلکه می‌توانند به صورت شرکت‌های تابعه و وابسته به هلدینگ‌های بزرگی باشند که تمایل به

¹ Brian T. Yeh.

فعالیت در این عرصه دارند یا این مسیر را به عنوان ابزاری برای مقابله با رقبا می‌بینند... (Yeh, 2013, p. 1).

بعد از آنکه کنگره در ارتباط با این موسسات تعریفی ارائه کرد، اداره اجرایی نهاد ریاست جمهوری ایالات متحده در سال ۲۰۱۳ گزارشی را تحت عنوان «ادعای حق اختراع و نوآوری ایالات متحده»^۱، منتشر کرد و در آن با تفکیک پتنت ترول‌ها از موسسات غیرتولیدی که واسط میان تولیدکنندگان و مخترعان هستند، ترول‌ها را به دلیل طرح دعاوی گمراه کننده و بی‌اساس، برای فضای اختراعات آمریکا، مساله ساز دانست (PATENT ASSERTION AND U.S. INNOVATION, 2013, p. 2).

بی‌تردید یکی از روشن‌ترین و به روزترین تعاریف از این گونه موسسات، تعریفی است که کمیسیون تجارت فدرال آمریکا در سال ۲۰۱۴ ارائه نمود که به موجب آن: «موسسات مدعی حق اختراع، شرکت‌هایی هستند که شیوه و روش تجارتشان در درجه اول، مبتنی بر خرید اختراعات ثبت شده و سپس اقدام به کسب درآمد از طریق ادعای مالکیت علیه تجار یا شرکت‌هایی است که اقدام به تولید فناوری ثبت شده، کرده‌اند...» (www.ftc.gov).

از آنچه بیان شد می‌توان موسسات مدعی حق اختراع را با بیان سه مشخصه تعریف نمود: اولاً این موسسات ابتدائاً و یا مستقلاً اقدام به تولید محصول حاوی اختراع نمی‌کنند. ثانیاً، روش تجاری آنها مبتنی بر به دست آوردن حق اختراع (وگاهی جمع‌آوری مجموعه‌ای از حقوق اختراعات) به روش‌های مختلف و ترجیحاً به صورت نامحسوس و بدون اطلاع تولیدکنندگان است و نهایتاً هدف آنها طرح دعوا یا تهدید به طرح دعوا علیه موسسات تولیدیست که معمولاً دست به تولید انبوه محصول در حوزه خاصی از فناوری زده اند.

۲-۱: تاریخچه

به نظر برخی از محققین، اگر چه موسسات مدعی حق اختراع در اواخر قرن بیستم میلادی، مورد توجه خاص واقع شده‌اند، ولی به لحاظ تاریخی رد پای تجارت‌هایی که روش درآمدزایی شان تصاحب و جمع‌آوری حق اختراع و متعاقباً تهدید به طرح دعاوی نقض علیه استفاده کنندگان بی اطلاع بوده است را می‌توان در قرن نوزدهم میلادی شناسایی کرد.

¹ PATENT ASSERTION AND U.S. INNOVATION.

در دهه ۱۸۶۰، اداره ثبت اختراعات ایالات متحده، به صورت آزمایشی استانداردهای ثبت اختراع را در حوزه ابزار آلات کشاورزی، کاهش داد و هدف از این کار، تشویق بیشتر مخترعین برای اختراع و نوآوری در این عرصه عنوان شد. ولی در عمل این کار باعث انباشت و طغیان اختراعات بی کیفیتی گردید که از قضا مورد حمایت قانون هم بودند. این امر در نهایت سبب ظهور بازیگرانی جدید در نظام اختراعات آمریکا گردید که به آنها «پتنت شارک ها»^۱ می‌گفتند (Hayter, 1947, p. 63).

شیوه کاری پتنت شارک‌ها (یا شکارچیان حق اختراع) این بود که بدون بروز هیچ نشانی از وجود حق اختراع در کالای مورد استفاده کشاورزان، منتظر استفاده آنها می‌شدند و بعد با تهدید به طرح دعوای نقض، از آنها اخاذی می نمودند. جالب اینکه، نظام حقوق اختراعات ایالات متحده آمریکا، در آن مقطع نیز مجبور به برخورد شد و نهایتاً با بالا بردن مجدد استانداردهای اعطاء حق اختراع، بسیاری از ابزارهای کشاورزی را اساساً قابل صدور پروانه اختراع ندانست (Hayter, 1947, p. 63).

همچنین، برخی چهره‌های شناخته شده در دنیای اختراعات، شیوه‌هایی را اتخاذ داشته‌اند که اگر در تعریف کاسبی اختراع در معنای کنونی آن نگنجد، حداقل شباهت‌های زیادی با مدل تجاری آنها دارد. از میان اشخاص مشهوری که در گذشته مبادرت به این مدل کسب و کار داشتند، می‌توان به «توماس ادیسون»^۲ و «الیاس هاو»^۳ اشاره کرد که شهرت زیادی در میان مخترعان معاصر دارند. بر خلاف تصور رایج، ادیسون یکی از اولین کسانی است که به شیوه تجاری مؤسسات غیرتولیدی امروزی عمل می‌کرده است. به نظر برخی، در واقع مدل فعالیت او از جهاتی شبیه به فعالیت ترول‌های امروزی بوده است. او با اقدام به خرید اختراعات دیگران و یا به کارگیری مخترعان جوان و آینده دار، درآمد زیادی را از طریق انعقاد قرارداد لیسانس به دست می‌آورد (www.cpip.gmu.edu).

الیاس هاو، در سال ۱۸۴۳ موفق به اختراع دستگاه چرخ خیاطی شد و توانست در سال ۱۸۴۶ به شماره ۴,۷۵۰، آن را به ثبت برساند. او نیز بدون آنکه اقدام به تولید حق اختراعش کند و یا آن را به تولیدکنندگان بفروشد، مانند بسیاری از شرکت‌هایی که امروزه اقدام به تجارت با لیسانس اختراعات شان می‌کنند، پس از شناسایی افراد یا شرکت‌هایی که ندانسته

¹ Patent Sharks.

² Thomas Edison.

³ Elias Howe.

اقدام به نقض اختراعش کرده بودند و تهدید به اقامه دعوا نقض، با آنها قرارداد لیسانس منعقد می‌کرد (www.cpip.gmu.edu).

به نظر برخی هاو به تحت فشار قرار دادن شرکت‌ها و تهدید به پیگرد قانونی و نهایتاً اجبار آنها به دریافت لیسانس از خود، به چشم «شغل اصلی»^۱ خود می‌نگریسته و شرایطی را در دنیای اختراعات رقم زده که از نظر برخی بیشتر به «جنگ اختراع»^۲ در ایالات متحده شباهت داشته است (www.cpip.gmu.edu).

بنابراین، آنچه مسلم است اینکه سودجویی و حتی سوء استفاده از حق اختراع، از طریق تهدید به طرح دعوا و اجبار به انعقاد قرارداد لیسانس و پرداخت هزینه‌های غیر متناسب، امریست که در ایالات متحده سابقه داشته و نظام حقوق اختراعات این کشور را در مقاطع مختلفی به چالش کشیده است. منتها با توجه به رشد فزاینده این موسسات در حوزه فناوری‌های نوین در دو دهه اخیر و نقش بسزای این حوزه در توسعه علمی و اقتصادی آمریکا، به نظر می‌رسد که محاکم و مراجع قانونگذاری توجه خاص و ویژه‌ای را نسبت به کنترل و مهار این پدیده مبذول داشته‌اند.

۲: برخوردهای نظام مالکیت فکری ایالات متحده

تاثیرات موسسات مدعی حق اختراع بر روی اهداف نظام اختراعات باعث شده است که وجود آنها مسئله‌ای مهم و بحث برانگیز در میان حقوقدانان و قانونگذاران آمریکا باشد؛ از این رو در سال‌های اخیر واکنش‌هایی را از سوی مراجع تقنینی و قضایی این کشور در برابر این موسسات شاهد بوده‌ایم که در این فصل به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

۲-۱: واکنش‌های قضایی

به نظر محققان، واکنش‌های قضایی و رویه‌های صادر شده از محاکم تلاشی ارزشمند (و نه کافی) در جهت مقابله با اقدامات موسسات مدعی حق اختراع می‌باشند که در این گفتار به اهم آنها اشاره خواهد شد.

1. Main occupation.

2. Patent war.

۱-۲: دعوای «ای بی» - بازنگری در شرایط صدور قرار منع دائم

به نظر برخی صاحب نظران، یکی از موثرترین عوامل زمینه ساز ظهور پدیده کاسبی حق اختراع در ایالات متحده، برخورد جانبدارانه سیستم قضایی این کشور با دارندگان حق اختراع در دعوای نقض است (Kahaulelio, 2007, p. 296-297) توضیح آنکه، به طور کلی، در آمریکا، دادگاه در مقام رسیدگی به دعوای نقض حق اختراع، می تواند متوسل به دو برخورد شود:

۱- صدور «قرار منع دائم»^۱

۲- «جبران خسارت قانونی»^۲: حکم به جبران خسارت مالی که ممکن است به صورت منافع از دست رفته و یا پرداخت حق امتیاز از سوی نقض کننده به مالک اختراع، باشد (Millard, 2008, p. 989-990).

تا قبل از سال ۲۰۰۶، رویه محاکم ایالات متحده به این سمت سوق داده شده بود که اصل بر صدور قرار منع دائم در کلیه دعوای نقض حق اختراع باشد مگر اینکه در مواردی بسیار نادر، صدور قرار ضرورت نداشته باشد. دیوان عالی این کشور، در سال ۲۰۰۶، با صدور حکمی در «دعوای ای بی»^۳، یکبار دیگر توجه محاکم را به «قواعد انصافی»^۴ که زیربنای صدور قرار منع بودند، جلب نمود و تکلیف خود مبنی بر صدور قرار منع را اینگونه تفسیر کرد: «در صورت عدم وجود اوضاع و احوال استثنایی در دعوای نقض حق اختراع، قرار منع دائم صادر خواهد شد.» (www.duanemorris.com).

- به نظر دیوان، دادگاهها در مقام صدور قرار منع، می بایست شرایط زیر را مد نظر قرار دهند:
- ۱- مالک (بخاطر نقض) متحمل خسارت‌های جبران ناپذیری شده باشد.
  - ۲- راه‌های جبران خسارت پیش بینی شده در قانون، مانند خسارات مالی، برای جبران آسیب‌های وارده، کافی نباشند.
  - ۳- با در نظر گرفتن غبطه‌ی مالک و ناقض حق اختراع، چاره‌ای جز تمسک به قاعده انصاف نباشد.
  - ۴- با صدور قرار منع دائم، منافع عمومی، آسیب نبینند. (www.duanemorris.com)

¹ Permanent Injunction. Permanent injunction is a type of injunction which is granted by a court at the end of a lawsuit. A permanent injunction order requires a party to do or refrain from a particular act.

² Remedy.

³ eBay Inc. v. MercExchange, L.L.C.

⁴ Principles of equity.

به این ترتیب، مشاهده می‌شود که تغییر رویه محاکم در صدور قرار منع که در دعوای «ای بی» اتفاق افتاد، عملاً انگیزه ترول‌ها برای طرح دعوا و قدرت چانه زنی آنها در مذاکرات را کاهش داد؛ زیرا اثبات شرایط چهارگانه‌ای که به موجب این پرونده برای صدور قرار لازم بود، نسبت به گذشته دشوارتر شده است. به ویژه از آنجا که موسسات مدعی حق اختراع عملاً اقدام به تولید محصول نمی‌کنند، اثبات اینکه نقض حق اختراع منتهی به ورود خسارت جبران ناپذیر به آنها شده است، کار دشواری می‌نماید (Grab, 2006, p. 110-111).

۲-۱-۲: دعوای «آلیس» - بازنگری در تعریف اختراعات حوزه نرم افزار

در سال ۲۰۰۷ دیوان عالی آمریکا مجدداً با پرونده‌ای^۱ در خصوص نقض اختراع مواجه گردید که سبب ساز ایجاد رویه‌ای جدید در این حوزه گشت. در این پرونده دیوان عالی رای دادگاه ایالتی و فدرال را تایید نمود و اظهار داشت، اختراعی که بواسطه تملک آن شرکت آلیس اقامه دعوای نقض کرده، نامعتبر می‌باشد؛ چرا که چیزی جز یک ایده انتزاعی نبوده و واجد شرایط ثبت و اعطای حق اختراع نمی‌باشد. رای دیوان بر این نکته اشاره داشت که بر اساس مفهوم مخالف ماده ۱۰۱^۲ قانون اختراعات، برخی از موضوعات از قبیل «حقوق طبیعی، فرضیه‌ها و ایده‌های انتزاعی»^۳ را نمی‌توان اختراع محسوب کرد. به نظر دیوان، توسعه دامنه موضوع قابل حمایت در قالب حق اختراع به این حوزه‌ها، منتهی به ایجاد انحصار در اموری می‌شود که بایستی علی‌الاصول در دسترس همگان باشند (Heinecke, 2015, p. 1167).

دیوان عالی سپس اختراع مورد ادعای آلیس را بر اساس رویه‌ای که در دعوای مایو^۴ ارایه کرده بود، مورد بررسی قرار داد. به موجب این رویه، اختراعی که با حقوق طبیعی افراد در ارتباط باشد فاقد شرایط ثبت بوده و به دلیل وضوح، فاقد شرایط ماهوی نیز می‌باشد و نتیجتاً از حوزه اختراعات قابل حمایت موضوع قانون اختراعات خارج می‌گردد. دادگاه سپس موضوع مورد اختلاف در دعوای آلیس را اولاً ایده‌ای صرفاً انتزاعی تلقی کرد و ثانیاً آن را فاقد جنبه ابتکاری دانست. نهایتاً دیوان عالی ایالات متحده بر اساس استدلال‌های مطروحه، بیان داشت که نه تنها در حوزه رایانه و نرم افزار بلکه در تمام عرصه‌های فناوری اگر یک ایده انتزاعی به

¹ Alice Corp. v. CLS Bank International.

² Whoever invents or discovers any new and useful process, machine, manufacture, or composition of matter, or any new and useful improvement thereof, may obtain a patent therefor, subject to the conditions and requirements of this title.

³ Laws of nature, phenomena, and abstract ideas.

⁴ Mayo Collaborative Services v. Prometheus Laboratories.

صورت موثر و کارآمد به اختراعی عملی تبدیل نگردد، امکان ثبت و حمایت از آن وجود نخواهد داشت. بسیاری از مفسران معتقدند که رویه آلیس اثری منفی بر فعالیت مؤسسات مدعی دارد^۱ چرا که مانع ثبت اختراعات ضعیف، مبهم و انتزاعی در حوزه نرم‌افزار می‌گردد (Heinecke, 2015, p. 1167-1168).

۳-۱-۲: دعوای «اکتان» - تعدیل شرایط اعمال قاعده انتقال هزینه وکیل

در سال ۲۰۱۴ و بر اساس رایایی که در دعوای اکتان^۲ از سوی دیوان عالی امریکا صادر گشت، رویه‌ای به ضرر مؤسسات مدعی ایجاد گردید. بر اساس رای صادره خواننده با سهولت بیشتری می‌توانست خواهان دعوای نقض را به پرداخت هزینه‌هایی که بابت دفاع متقبل شده، ملزم سازد؛ گامی که به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران در محدود سازی مؤسسات مدعی اختراع تاثیر بسزایی دارد (Heinecke, 2015, p. 1169).

در این دعوا، دیوان رویه‌ی حاوی شرایط انتقال هزینه‌های دادرسی به محکوم علیه را تا حدودی تسهیل نمود. البته ناگفته نماند که اصلاحات سال ۲۰۱۱ این اجازه را به محاکم داده بود که در موارد استثنایی هزینه وکیل را به نفع محکوم له از محکوم علیه مطالبه کنند ولی تفسیر محاکم فدرال از این امر، بسیار مضیق و سختگیرانه بود. بر اساس رویه‌ی سختگیرانه سابق، شرایط استثنایی زمانی حادث می‌شد که اولاً عدم رعایت تشریفات دادرسی به طور اساسی اتفاق بی‌افتد و دوماً در سیر رسیدگی سوء نیت یا بی‌عدالتی فاحشی مشاهده گردد (Heinecke, 2015, p. 1169).

نهایتاً، دیوان عالی ایالات متحده در دعوای اکتان اعلام نمود که این رویه بی‌جهت سختگیرانه بوده و مانعی در صدور آراء منصفانه از سوی محاکم ایالتی می‌شود. به نظر برخی مفسیرین، این رویه و رویکرد جدید، اگر چه هنوز مسیر زیادی برای اعمال گسترده پیش رو دارد، ولی در نوع خود تلاشی جدی به منظور غیرسودمند ساختن شیوه تجارت مؤسسات مدعی حق اختراع به حساب می‌آید. تلاشی که به نظر برخی بدون حمایت‌های قانونی و اصلاحات گسترده قوانین به اندازه کافی موثر نخواهد بود (Heinecke, 2015, p. 1170).

^۱ بر اساس مطالعه شرکتی که متخصص در جمع‌آوری اطلاعات دادرسی محاکم امریکا می‌باشد بعد از ایجاد این رویه و در بین سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۴، ثبت اختراعات حوزه نرم‌افزار حدود ۴۰ درصد کاهش داشته است. مفسران معتقدند این کاهش مستقیماً متأثر از حکم صادره در دعوای آلیس می‌باشد.

^۲ Octane Fitness, LLC v. ICON Health & Fitness, Inc.

۲-۲: اقدامات تقنینی

در کنار تغییر رویه قضایی که به نوعی تاثیر مهمی بر طرح دعاوی نقض توسط کاسبان حق اختراع داشت، به لحاظ قانونی نیز تلاش‌هایی جهت مقابله با این موسسات صورت گرفته که اگر چه همه آنها به ثمر نرسیده‌اند، ولی حداقل می‌تواند نشان دهنده حساسیت و عکس‌العمل سیاستگذاران و قانونگذاران این کشور نسبت به این رویه عملی در زمینه حق اختراع باشد که در ادامه به برخی از این تلاش‌ها اشاره خواهد شد.

۲-۲-۱: قانون اختراعات آمریکا^۱

قانون اختراعات آمریکا یکی از قوانین فدرال ایالات متحده می‌باشد که پس از تایید کنگره در سپتامبر ۲۰۱۱، به امضاء باراک اوباما (رییس جمهور وقت) رسید. این قانون نسبت به قانون سابق یعنی، «قانون ثبت اختراعات»^۲ مصوب ۱۹۵۲، تغییرات قابل توجهی داشته است (www.uspto.gov).

یکی از مهمترین تغییراتی که قانون جدید در سیستم ثبت اختراع ایالات متحده به وجود آورد، تغییر سیستم اعطای حق اختراع از «اولین اختراع»^۳ به «اولین ثبت»^۴ یا «اولین مخترعی که ثبت می‌کند»^۵ بود. این تغییر به صورت غیر مستقیم، بر رویه کاسبان حق اختراع اثر منفی داشت، چرا که به موجب آن، شرکت‌های تولیدی با انجام تحقیقات روش مند می‌توانند نسبت به عدم یا وجود حق اختراع در حوزه ای خاص، قبل از تولید انبوه و صرف هزینه زیاد، اطمینان حاصل نمایند و مخترع ناشناخته اولیه نمی‌تواند به راحتی ادعای نقض حق اختراعش را بنماید (www.aipla.org).

همچنین یکی دیگر از تغییرات مهم قانون جدید «ایجاد امکان اعتراض به ثبت، پس از اعطای حق اختراع»^۶ می‌باشد. به موجب این تغییر، به مدت ۹ ماه از تاریخ صدور ورقه اختراع یا تمدید آن، اشخاص می‌توانند نسبت به بی اعتباری حق اختراع اعطا شده اعتراض کنند و آن را به سبب نداشتن یکی از خصوصیات ماهوی اختراع (تازگی، مفید بودن و غیربدیهی بودن) به چالش بکشند. این تغییر نیز، اگرچه مستقیماً کاسبی حق اختراع را هدف نگرفته است، ولی با

1. America Invents Act (AIA).
2. U.S. Patent Act.
3. First to invent (FTI).
4. First to file (FTF).
5. First inventor to file (FITF).
6. Develops post-grant opposition.

اقدام در جهت ارتقاء سطح کیفی اختراعات مورد حمایت، زمینه را برای سودجویی از اختراعات بدیهی و اختراعاتی که به سختی از دامنه دارایی مشترک همه انسانها خارج می‌شوند، نامساعد می‌نماید (www.aipla.org).

با این حال، اگرچه یکی از اهداف اصلی تصویب قانون فوق کنترل فعالیت سودجویان بود، به نظر می‌رسد که اصلاحات ذکر شده، نتوانسته آنچنان بر رفتار تجاری سودجویان تأثیر شگرفی بگذارد. شاید به همین دلیل، قانونگذار ایالات متحده شانس خود در این زمینه را یکبار دیگر در سال ۲۰۱۳ از طریق لایحه «قانون نجات نوآوران فناوری برتر از منازعات بی اساس حقوقی»^۱ (موسوم به سپر) امتحان کرد (Yeh, 2013, p. 2).

۲-۲-۲: لایحه قانون سپر

به نظر محققین، این لایحه تلاش داشت تا به وسیله راهکارهایی، میزان و تعداد دادخواست‌های حقوقی که کاسبان در سیستم قضایی به جریان می‌انداختند را کاهش دهد. به عنوان مثال، به موجب این لایحه، اگر سودجویان در دعوی نقض اختراعی که علیه شرکت هدف طرح کرده بودند، شکست می‌خوردند، می‌بایست از عهده «همه‌ی هزینه‌های دادرسی»^۲ و در برخی «پرونده‌های استثنایی»^۳، هزینه‌های متعارف وکیل محکوم له بر آیند (Yeh, 2013, p. 17).

رای به پرداخت هزینه‌های دادرسی، که از آن تحت عنوان «انتقال هزینه»^۴ یاد می‌شود، تنها در صورتی صادر می‌شد که مدعی نقض هیچ یک از ویژگی‌های زیر را نداشته باشد:

- ۱- مخترع، شریک در اختراع یا مالک اصلی حق اختراع نباشد
- ۲- توانایی ارائه دلایلی مبنی بر سرمایه‌گذاری قابل ملاحظه در اختراع مورد اختلاف، به هدف انتفاع از تولید یا فروش کالاهای حاوی اختراع را نداشته باشد
- ۳- موسسه آموزش عالی یا موسسه فعال در حوزه انتقال فناوری که هدف تسهیل تجاری سازی فناوری‌های توسعه یافته توسط مؤسسات آموزش عالی را دارد، نباشد (Yeh, 2013, p. 17).

¹ Saving High-Tech Innovators from Egregious Legal Disputes (SHIELD) Act.

² Full litigation costs.

³ Exceptional cases.

⁴ Fee shifting.

به نظر می‌رسد که قانون سپر توانسته بود از یکسو موسسات غیرتولیدی مساله ساز را از سایر موسسات (اعم از تولیدی و غیرتولیدی مفید مانند دانشگاه‌ها) و از سوی دیگر، از مخترعین خرد، تفکیک نماید. شاید بتوان ادعا کرد که این اقدام، گامی مثبت در جهت رفع ابهام از مفهوم موسسات غیرتولیدی در معنای اعم و تفکیک میان آن دسته از موسسات غیرتولیدی است که به لحاظ رویه و روش تجارتشان مساله ساز می‌نمایند. البته شایان ذکر است که این اولین باری نیست که بحث تفصیل میان انواع موسسات غیرتولیدی مطرح شده است. بلکه محققین سال هاست که بر این امر تاکید دارند و تلاش کرده اند که رفتار موسسات آموزش عالی مانند دانشگاه‌ها که با صرف هزینه بسیار دست به اختراعات نوین می‌زنند و سهم بسزایی در توسعه دانش دارند را از رفتار کاسبان حق اختراع تفکیک نمایند.

به نظر بسیاری از محققین، موسسات غیرتولیدی را می‌توان به سه دسته اصلی تفکیک کرد:
 ۱- «مخترعان خرد»^۱، که اگر چه به صورت جدی در بازار خرید و فروش و تولید نیستند، ولی می‌توانند بر علیه ناقضین حق اختراعشان طرح دعوا کنند.

۲- اشخاصی که اساساً به خلق ایده های ابتکاری به هدف اخذ حق اختراع و واگذاری یا صدور مجوز بهره برداری (لیسانس) می‌پردازند.^۲

۳- دارندگان حق اختراعی که دست به جمع آوری حق اختراع به هدف صدور مجوز بهره‌برداری یا طرح دعوا علیه ناقضین احتمالی می‌زنند (McDonough, 2006, p. 192-193).

به نظر میرسد، از میان سه گروه فوق، تنها گروه سوم است که بایستی رفتارشان مدنظر سیاستگذاران، قانونگذاران و محاکم قرار گیرد و لایحه سپر^۳ نیز قصد داشت که همین گروه فوق‌الذکر را هدف قرار دهد. با این حال، اگر چه این لایحه توانست به روشن‌سازی برخی مفاهیم مهم در حوزه کاسبی حق اختراع دست بزند، اما نتوانست به تصویب نهایی برسد و در نیمه راه متوقف گشت.

¹ Individual Inventors.

² Intellectual Property Think Thanks.

^۳ چافتز در معرفی این لایحه توضیح داد: «سودجویان هیچ کمکی به اقتصاد نمی‌کنند و هیچ صنعتی از حملاتشان مصون نمی‌باشد. آنها بجای ایجاد شغل و رشد اقتصاد در پی کسب و کاری هستند که چیزی جز هدر دادن منابع برای دعاوی سبکسرا نه و واهی نیست. این قانون که مورد حمایت هر دو حزب نیز می‌باشد، مانع سوء استفاده‌های آینده‌ی سودجویان می‌شود؛ بدین صورت که مسئولیت مالی ادعاهای شکست خورده شان را به خودشان تحمیل می‌کند.» (www.chaffetz.house.gov).

عدم تصویب لایحه سپر سبب شد که برخی از کارشناسان و صاحب نظران حوزه مالکیت فکری، راهکارهای قانونی جایگزین را در جهت تاثیر بر فعالیت مؤسسات مدعی اختراع، ارایه دهند که در ادامه به طور خلاصه به برخی از آنها پرداخته می‌شود.

به عنوان مثال، به نظر برخی صاحب نظران، از آنجا که حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات جذاب ترین حوزه برای رشد کاسبان بوده است، هرگونه اقدام تحدید یا منع کننده بایستی در این حوزه صورت بگیرد (Schwartz & Kesan, 2014, p. 426-427). از مهمترین دلایل این جذابیت، ماهیت این صنایع است که در آنها وسیله‌ای کوچک (مانند تلفن همراه) دارای هزارات حق اختراع خرد و پیچیده است و تولید آن می‌تواند همه آنها را در معرض نقض قرار دهد (Lemley, 2008, p. 613-614). به عقیده برخی دیگر، صنایع نرم افزاری بستر مناسب‌تری برای رشد رفتارهای سودجویانه می‌باشد، چرا که رشد صنعت در این حوزه بسیار سریع‌تر از حوزه‌های دیگر مانند صنایع دارویی است و هر چه رشد صنعت سریع‌تر باشد، امکان بیشتری برای نقض احتمالی حق اختراع وجود دارد و روش تجاری کاسب، زودتر به بازدهی می‌رسد (Dodson & Luman, 2006, p. 13-14). به دلیل وجود همین جذابیت در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات است که برخی صاحب نظران عقیده دارند اساساً بایستی اقدامات پیشگیرانه یا اصلاحی، در این حوزه صورت گیرد و نه در قانون اختراعات به طور کلی. لازمه چنین اقدامی، تمایز قائل شدن بین اختراعات بر اساس نوع یا حوزه صنعتی آنها می‌باشد. تمایزی که لایحه سپر نیز در پی اعمال آن بود (Yeh, 2013, p. 19).

برخی دیگر از صاحب نظران، معتقدند که آنچه بایستی اصلاح شود یا صحیحاً اجرا شود، قوانین مربوط به اعطاء حق اختراع است. به نظر این عده، بین بروز رفتارهای سودجویانه و کیفیت اختراعاتی که مورد حمایت قانونگذار قرار گرفته‌اند، رابطه مستقیم وجود دارد (Yeh, 2013, p. 20). هرچه شرایط ماهوی اعطای حق اختراع، توسط اداره ثبت اختراعات با دقت کمتری مورد بررسی قرار گیرد، از طرفی دامنه وسیعتری از قلمروی بدیهی و مشترکی که به همه افراد جهت انتفاع تعلق دارد، به انحصار اشخاص در می‌آید و از طرف دیگر، همپوشانی میان اختراعات حمایت شده بیشتر می‌شود که هر دوی این امور احتمال نقض و طرح دعوا را بالا می‌برند. به همین دلیل، شاید بهترین راه برای مقابله با سودجویی حق اختراع، از بین بردن زمینه بروز آن، یعنی بالابردن سطح کیفی اختراعات اعطایی باشد (Yeh, 2013, p. 20).

اصلی‌ترین اهرم فشار مؤسسات مدعی حق اختراع (قرار منع دائم) که بوسیله آن شرکت‌های هدف را تهدید می‌کردند؛ اثر خود را از سال ۲۰۰۶ و بعد از تصمیم دیوان عالی ایالات متحده

در پرونده «ای پی» تا حدودی از دست داده است. اما به هر حال، بایستی توجه داشت که این رویه سال‌های طولانی در محاکم اعمال شده است و برگشت از آن در عمل با کندی پیش می‌رود یا حداقل می‌توان ادعا کرد سرعت اعمال آن از سرعت رشد رفتارهای سودجویانه کمتر است. به نظر می‌رسد در کنار این رویه، بایستی اصلاحات آیین دادرسی بیشتری در این حوزه صورت گیرد تا بتواند اثری هماهنگ با سرعت رشد رفتارهای سودجویانه داشته باشد. به نظر برخی، انتقال بار اثبات و هزینه‌های دعوای نقض بر دوش سودجویان، قدرت چانه‌زنی آنها را در برابر شرکت‌های خوانده کاهش می‌دهد. بر همین اساس، به کنگره پیشنهاد شده است که «فرض اعتبار»^۱ را که در حال حاضر اداره ثبت اختراعات برای نوآوری‌های ثبت نشده قائل است، حذف نماید. به این معنا که بر اساس قانون، اعتبار همه نوآوری‌ها حتی آنها که ثبت نشده‌اند نیز مفروض است و کسی که خلاف اصل می‌گوید، باید آن را ثابت کند و از این رو هزینه و بار اثبات دعوای نقضی که سودجویان اقامه می‌کنند بر دوش خوانده قرار می‌گیرد (Yeh, 2013, p. 21).

همچنین برخی کارشناسان که نظرات و توجیهات شان برای تغییر دیدگاه قانونگذاران در جهت وضع قوانینی به هدف ممنوعیت فعالیت کاسبان، کافی و موثر نبوده است؛ اقدام به ارایه روش‌های مختلفی به منظور مقابله با این موسسات (در زمان طرح دعوا) کرده‌اند که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود:

اولین اقدامی که خوانده دعوای نقض باید انجام دهد آنست که با توسل به اسناد، سوابق قضایی و سایت‌های اینترنتی، اطلاعاتی را در خصوص خواهان (ترول) پیدا کند. همچنین وی به هیچ عنوان نباید در برابر فشار کاسبان، تن به صلح و سازش با توجه به شرایطی که به او تحمیل شده است، بدهد. چرا که هدف ترول‌ها نه گرفتن حق اختراع خوانده است نه تجارتش؛ بلکه هدف اصلی‌شان کسب درآمد از وی می‌باشد و اگر خوانده به راحتی این امکان را برای آنها میسر کند، مطمئناً در آینده باید منتظر دعوای نقض بیشتری بر علیه خود باشد (www.inc.com).

نهایتاً خوانده می‌تواند با پرسیدن سوالات تخصصی و جزئی از ترول، او را در موضع ضعف قرار دهد. هدف اصلی اینکار آن است که از کاسب توضیحات دقیق و واضحی در خصوص اینکه

¹ Presumption of validity.

چگونه حق اختراع مورد منازعه نقض شده است، گرفته شود. به عبارت دیگر خواننده با اینکار موسسه مدعی حق اختراع را مجبور به «تعریف»^۱ کردن اختراعش می‌کند (www.inc.com).

۳: عوامل، موانع و امکان ظهور مؤسسات مدعی حق اختراع

با مطالعه برخی از عوامل مهم ظهور مؤسسات مدعی حق اختراع در ایالات متحده همچنین مهمترین موانع پیدایش آنها در اروپا و کانادا می‌توان به امکان و احتمال ظهور این مؤسسات در حوزه اختراعات ایران پی برد.

۳-۱: عوامل ظهور ترول‌ها در ایالات متحده

۱- ثبت اختراعات مبهم و موسع

از نظر محققین یکی از عوامل اصلی ظهور مؤسسات مدعی اختراع در دهه های اخیر، اعطای حق اختراع به اختراعاتی است که از نظر کیفیت مبهم و سوال برانگیز هستند و همین امر سبب شده است که مؤسسات مدعی با استفاده از این اختراعات، حجم عظیمی از دعاوی نقض را بر علیه بسیاری از شرکت‌ها اقامه کنند. مطابق آمار، فعالیت اداره ثبت اختراعات و علائم تجاری ایالات متحده که شامل دریافت تقاضانامه ثبت و صدور برگه حق اختراع می‌باشد، در بین سال های ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۰ افزایش ۲۵۰٪ نسبت به گذشته داشته است. صاحب‌نظران عقیده دارند با افزایش سریع و پر حجم تقاضانامه های ثبت اختراع (به خصوص در حوزه فناوری اطلاعات و صنایع الکترونیکی)، اداره ثبت اختراعات آمریکا نیروی متخصص کافی برای بررسی دقیق همه تقاضانامه‌ها و متعاقب آن اعطای برگه حق اختراع تنها برای اختراعاتی که واقعاً استانداردهای لازم را دارا باشند، ندارد. آمارها نشان می‌دهند که میزان حق اختراع اعطا شده در بین سال‌های ۱۹۳۰ تا ۱۹۸۲، سالی ۱٪ افزایش می‌یافته ولی این میزان در بین سال‌های ۱۹۸۳ تا ۲۰۰۲ به سالی ۵,۷٪ رسیده است. در حال حاضر اداره ثبت اختراعات آمریکا سالی ۳۵۰,۰۰۰ تقاضانامه ثبت اختراع دریافت می‌کند که با حدود ۱۷۷,۰۰۰ موافقت می‌نماید. با توجه به تعداد کارشناسان شاغل در اداره ثبت اختراعات که وظیفه بررسی اختراعات خواهان ثبت را دارند، به راحتی می‌توان دریافت که تعداد آنها پاسخگوی این حجم از تقاضانامه‌ها نمی‌باشد و همین امر سبب شده است که اداره ثبت اختراعات ایالات متحده، اقدام به اعطای

^۱ Definition.

حقوق اختراع، به اختراعاتی نماید که هم مبهم هستند و هم دایره شمول وسیعی دارند. این ابهام و موسع بودن باعث می‌شود که دارنده این اختراعات به راحتی بتواند علیه اشخاص بسیار زیادی که از فناوری مشابه با اختراعی استفاده می‌برند به بهانه نقض اختراع، اقامه دعوا نماید (Kahaulelio, 2007, p. 295-296).

۲- تخصصی شدن رسیدگی به دعاوی نقض

افزایش چشم گیر اختراعات جدید ثبت شده به همراه فرض اعتبار، باعث شده بود که فضای مناسبی برای موسسات مدعی، فراهم شود. در سال ۱۹۸۲، کنگره ایالات متحده دستور به ایجاد دادگاهی تخصصی تحت عنوان «دادگاه تجدیدنظر حوزه فدرال»^۱ داد تا به تمام دعاوی حوزه اختراعات در آنجا بصورت متمرکز رسیدگی شود. قبل از ایجاد این دادگاه تخصصی، دادگاه‌ها تنها در کمتر از ۳۰٪ پرونده‌های نقض، حکم به اعتبار و نقض اختراع صادر می‌کردند ولی در بین سال‌های ۱۹۸۲ تا ۱۹۸۶ این درصد به حدود ۶۸٪ پرونده‌های مطروحه، افزایش یافت. با توجه به این موضوع (تخصصی شدن مرجع رسیدگی)، کاملاً مشخص است که دادگاه تجدید نظر حوزه فدرال، محیط و فضایی را فراهم آورده بود تا دارنده گان حقوق اختراع (اعم از ترول‌ها و غیره)؛ از شانس بیشتری برای موفقیت در دعاوی نقض و گرفتن خسارت بهره‌مند شوند (Kahaulelio, 2007, p. 296).

۳- عدم امکان اخذ کامل هزینه‌های دادرسی از محکوم علیه

ترول‌ها معمولاً موسسات باتجربه و باهوشی هستند که کاملاً ماهرانه از نقاط ضعف و خلاء نظام حقوقی بهره می‌برند. یکی از بزرگترین نقطه ضعف‌های نظام حقوقی آمریکا، نبود امکان اخذ هزینه‌های دادرسی به طور کامل از بازنده دعاوی نقض می‌باشد. با توجه به هزینه بسیار بالای ورود به دعاوی نقض اختراع و فقدان امکان اخذ هزینه‌ها، شرکت‌های هدف قرار گرفته توسط کاسبان ترجیح می‌دهند که به حضور در دادگاه و مقابله با ترول‌ها به عنوان آخرین راه حل نگاه کنند (Vickery, 2014, p. 175).

موسسات مدعی با استفاده از همین خلاء و بدون نگرانی از تحمیل هزینه‌ها، به طور گسترده اقدام به طرح دعاوی نقض علیه شرکت‌ها می‌کردند و با افزایش کمیت (بجای کیفیت) دعاوی، حاشیه سود خود را افزایش می‌دانند. چرا که حتی اگر در اکثر دعاوی مطروحه هم

¹ Court of Appeals for the Federal Circuit.

شکست می‌خورند، به جز از دست دادن اختراعی که هیچ زحمتی برایش نکشیده بودند، هزینه دیگری به آنها تحمیل نمی‌شد. بر عکس و در طرف مقابل آنها، شرکت‌هایی که به عنوان خواننده قرار داشتند، وقتی توسط کاسبان، پایشان به دعوای نقض باز می‌شد؛ دو راه بیشتر نداشتند، یا باید تن به توافق با موسسه مدعی و پرداخت هزینه مجوز بهره‌برداری می‌دادند و یا اقدام به دفاع از حق خود در دادگاه (بدون بازگشت هزینه‌های هنگفت این اقدام حتی در صورت پیروزی) می‌کردند. در این حالت دیگر دغدغه شرکت خواننده اعتبار یا عدم اعتبار، نقض یا عدم نقض اختراع مورد منازعه نبود، بلکه انتخاب بین دو گزینه‌ای بود که هر کدام مبالغه قبال توجهی را به او تحمیل می‌کرد و در این حالت هر شخص عاقلی راهی را انتخاب می‌کند که مجبور به پرداخت هزینه کمتری باشد (Roth, 2014, p. 259-260).

۴- روش‌های جبران خسارت در دعوای نقض اختراع

در دعوای نقض، خواهان دو راه عمده را می‌تواند انتخاب کند. یا از طریق توافقی که با ناقض انجام می‌دهد به او مجوز بهره‌برداری اعطا کند و یا اینکه صبر کند تا دادگاه بعد از رسیدگی کامل به پرونده، بر اساس میزان خسارات مالی تحمیل شده به خواهان، حکم به پرداخت «حق امتیاز مداوم»^۱ (در دعوای که نقض به صورت مستمر ادامه دارد) و یا حق امتیاز برای منافع از دست رفته (در دعوای که مظاهر نقض دیگر وجود ندارد و در بازه‌ای از گذشته اتفاق افتاده و به پایان رسیده است)، صادر کند (www.law360.com). راه اول، مطلوب‌ترین راه برای مؤسسات مدعی حق اختراع بوده است چرا که به سرعت و بدون ورود به سیر طولانی دادرسی (که احتمال شکست نیز در آن وجود دارد) به هدف خود می‌رسیدند. ولی برای آنکه ترول در توافق بر سر مجوز بهره‌برداری «دست برتر»^۲ را داشته باشد تا بتواند شرایط خود را به طرف مقابل تحمیل کند، باید به ابزاری حقوقی متوسل می‌شد که همان «قرار منع دائم» بود. همانطور که گفته شد تا قبل از سال ۲۰۰۶ این قرار در اکثر دعوای نقض بصورت گسترده و غیر مشروط صادر می‌شد و ترول‌ها هم از این وضعیت نهایت استفاده را می‌بردند و با توسل به این قرار شرایط مطلوب خود را جهت اعطای مجوز بهره‌برداری به خواننده دعوای شان تحمیل می‌کردند. ولی در سال ۲۰۰۶ دیوان عالی ایالات متحده در دعوای ای بی با در نظر گرفتن «منافع عمومی»^۳ صدور این قرار را مشروط اعلام کرد (Kahalelio, 2007, p. 308).

¹ Ongoing royalty.

² The upper hand.

³ Public good.

۲-۳: موانع ظهور ترول ها در اروپا و کانادا

صاحب نظران دلایل مختلفی را برای عدم فعالیت اینگونه موسسات در اروپا و کانادا^۱ بیان کرده اند که در این گفتار به اهم آنها بصورت مختصر اشاره خواهد شد.

۱-۲-۳: اروپا

بدون شک نه تنها وضعیت موسسات مدعی حق اختراع بلکه مطالعات انجام گرفته پیرامون نقش آنها در اقتصاد و نظام ثبت اختراعات اروپا قابل قیاس با شرایط موجود در ایالات متحده، نمی باشد. با اینحال و با وجود کم رنگ بودن نقش آنها در کشورهای حوزه اتحادیه اروپا، «مرکز تحقیقات مشترک - اداره علوم و تحقیقات کمیسیون اروپا»^۲ با استفاده از شواهد علمی، مطالعاتی را آغاز نمود که ماحصل آن در سال ۲۰۱۶ منتج به ارایه گزارشی حاوی نقطه نظرات و نگرانی های آنها در خصوص اینگونه موسسات گردید. این گزارش بر این نکته اذعان داشته که در حال حاضر موسسات مدعی حق اختراع موضوع مهمی در اروپا محسوب نمی شوند و حتی آنهایی که در سال های دور به تبعیت از امریکا در این حوزه فعال بوده اند، تجارت خود را در دهه گذشته به پایان رسانیده اند و این امر بخاطر آن است که حوزه یورو از نظر قوانین و رویه های قضایی نسبت به ایالات متحده از جذابیت کمتری برای موسسات مدعی حق اختراع برخوردار است (European Commission, 2016, p. 8 & 39).

بر اساس مطالعه صورت گرفته فرآیند اعطای گواهی ثبت اختراع در اروپا بسیار سخت تر از امریکا بوده که این امر تضمین کننده کیفیت بالای اختراعات به ثبت رسیده می باشد. برای آنکه در حوزه اروپا اختراعی معتبر شناخته شود باید الزاماتی را از قبیل «عدم بداهت»^۳ و «سودمندی»^۴ رعایت کند. این موارد در قیاس با الزامات موجود در حقوق ایالات متحده که شامل «گام ابتکاری»^۵ و «کاربرد صنعتی»^۶ می شوند، از وسواس و سختگیری بیشتری برخوردار هستند (European Commission, 2016, p. 39). اصلی ترین و کاربردی ترین ابزار

^۱ وضعیت این کشور از این رو خاص است که از یک طرف به دلیل نزدیکی جغرافیایی به ایالات متحده، ناگزیر، تا حدودی از وضعیت حقوقی و اقتصادی این کشور متأثر می باشد؛ همچنین از سوی دیگر وضعیت حقوقی خاص خود که ترکیبی از حقوق نوشته و کامن لا است این کشور را نسبت به حقوق اتحادیه اروپا (علی الخصوص انگلیس) هم تاثیرپذیر می کند.

^۲ Joint Research Centre (JRC) - European Commission's science and knowledge service.

^۳ Non obviousness.

^۴ Utility.

^۵ Inventive step.

^۶ Industrial application.

دست این گونه مؤسسات، اختراعات مبهم و موسع می باشند که این موضوع بر اساس اقدامات و مصوبات «کنوانسیون اختراعات اروپا»^۱ بطور قابل توجهی نسبت به ایالات متحده محدود گشته است و این نیز یکی از دلایلی نامساعد بودن حوزه اتحادیه اروپا برای فعالیت ترول‌ها می‌باشد (Mayergoyz, 2009, p. 258). همچنین به نظر برخی از مفسران، یکی از علل عمده عدم ظهور و رشد مؤسسات مدعی حق اختراع در حوزه اتحادیه اروپا، تفاوت در ثبت نرم افزارها و شیوه‌های تجارت به عنوان اختراع در این حوزه می‌باشد (Leung, 2013, para. 2). بند ۲ ماده ۵۲ کنوانسیون اختراعات اروپا صراحتاً «طرح‌ها، قواعد و شیوه‌هایی که برای انجام فعالیت‌های فکری، بازی رایانه‌ای یا کسب و کار و برنامه‌های رایانه‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرند»^۲ را قابل ثبت و حمایت نمی‌داند.

به علاوه، سال هاست که در حوزه اتحادیه اروپا امکان اعتراض به اختراع در مراحل اولیه ثبت آن امکانپذیر است که این امر نه تنها منجر به ثبت اختراعات واضح و اصیل می‌شود بلکه جایگزین سریع و ارزانی است برای فرآیند طولانی و پر هزینه دعاوی نقض اختراع (Mayergoyz, 2009, p. 260). بند ۱ ماده ۹۹ کنوانسیون اختراعات اروپا برای هر شخصی که نسبت به اختراع ثبت شده فرصت می‌دهد که در طول ۹ ماه از تاریخ ثبت اختراع، نسبت به اعتبار آن اعتراض نماید^۳. نظام ثبت اختراعات آمریکا بدو فاقد چنین امکانی بود اما اصلاحات سال ۲۰۱۱ که پس از ظهور مؤسسات مدعی حق اختراع پیشنهاد داده شد، چنین حقی (زیر سوال بردن اعتبار اختراع در مراحل ابتدایی فرآیند اعطای حق) را پیش‌بینی نموده است. در عین حال، حتی به فرض طرح دعاوی نقض در محاکم، قضات رسیدگی کننده به این نوع دعاوی در حوزه اتحادیه اروپا از تجربه و تخصص بیشتری برخوردار هستند. به نظر برخی محققین، نظام هیئت منصفه محور ایالات متحده می‌تواند در ضعف رسیدگی به دعاوی نقض، موثر باشد (European Commission, 2016, p.39-40). همچنین اداره ثبت اختراعات ایالات متحده طرح‌های جدیدی را برای ارزیابی مجدد اختراعات ثبتی با هزینه‌ای کمتر نسبت به آنچه

¹ European Patent Convention (EPC).

² schemes, rules and methods for performing mental acts, playing games or doing business, and programs for computers.

³ Within nine months of the publication of the mention of the grant of the European patent in the European Patent Bulletin, any person may give notice to the European Patent Office of opposition to that patent, in accordance with the Implementing Regulations. Notice of opposition shall not be deemed to have been filed until the opposition fee has been paid.

در دادگاه‌ها صرف می‌شود، ارایه کرده (European Commission, 2016, p.39-40) که تا حدودی مشابه روش‌های اروپایی است.

از این گذشته، همانطور که در فصول گذشته گفته شد، مدل کسب و کار موسسات مدعی تنها زمانی جواب می‌دهد که هزینه‌های دادرسی و جبران خسارت بیشتر از هزینه‌های مذاکره و صلح باشد. هزینه‌های بالای دادرسی و جبران خسارت در نظام حقوقی ایالات متحده استراتژی زیرکانه «اول شکایت بعد مذاکره»^۱ی ترول‌ها را به خوبی توجیه می‌کند (European Commission, 2016, p.8) در حالی که مطالعات اخیر نشان می‌دهد هزینه دادرسی و جبران خسارت در اروپا بسیار پایین‌تر از آمریکا می‌باشد که خود دلیل دیگری برای عدم رغبت موسسات مدعی به فعالیت در این حوزه می‌باشد (European Commission, 2016, p. 40). یکی دیگر از تفاوت‌های اساسی بین سیستم ثبت اختراعات آمریکا و اروپا به عدم رسیدگی یکپارچه به ادعاهای نقض در کشورهای حوزه اتحادیه اروپا مربوط می‌شود. چرا که هیچ دستگاه قضایی منطقه‌ای وجود ندارد تا دعوایی مطرح شده در سطح کشورهای اروپایی را به صورت تجمیع شده و یکجا رسیدگی نماید. به همین خاطر به دعاوی نقض بصورت درون مرزی و داخلی توسط هر کشور اروپایی رسیدگی می‌گردد که این امر سبب می‌شود موسسات مدعی، دعاوی خود را در چندین حوزه قضایی و در کشورهای مختلف اقامه نمایند و این کار نه تنها زمان زیادی را از آنها می‌گیرد بلکه هزینه‌های دادرسی متعددی را به آنها تحمیل می‌کند که این امر نیز به نوبه خود در عدم تمایل اینگونه موسسات به فعالیت در حوزه اتحادیه اروپا تاثیرگذار می‌باشد (European Commission, 2016, p.40-41).

بعضی از تحلیلگران، رویه‌ی انتقال هزینه یا تحمیل تمامی هزینه‌های دادرسی به محکوم علیه که در برخی کشورهای اروپایی مثل انگلستان وجود دارد را به عنوان عنصری مهم و پیشگیرانه در برابر رشد موسسات مدعی قلمداد می‌کنند. ترول‌هایی که در انگلستان اقامه دعوا می‌کنند باید احتمال آن را بدهند که در صورت شکست در دعوای مطروحه نه تنها مجبور هستند هزینه‌های دادرسی خود را بپردازند بلکه باید از پس هزینه‌های دادرسی، اخذ وکیل و خسارات احتمالی به بار آمده برای محکوم له نیز بربایند (Helmerts & Others, 2014, p. 540). در نهایت و همانطور که پیشتر مورد بحث قرار گرفت، رویکرد افراطی محاکم ایالات متحده در گذشته برای صدور قرار منع دائم و حتی رویکرد تعدیل شده فعلی آنها پس از دعوای

¹ Sue-first, negotiate later.

«ای پی» نقش بسزایی در موفقیت شیوه کسب و کار ترول‌ها ایفا می‌کند. تهدید به اقامه دعوا به شدت بر تولید کنندگان امریکایی موثر است چرا که در طول رسیدگی به دعوا هر لحظه احتمال صدور قرار منع دائم می‌رود و وقوع این امر خسارات جبران ناپذیری را برای آنها به دنبال دارد ولی محاکم اروپایی برای صدور چنین قرارهایی جانب احتیاط بیشتری را رعایت می‌کنند و ترجیح می‌دهند در مواجهه با نقض غیر عمدی اختراعات از ضمانت اجرای دیگری استفاده کنند.

۲-۲-۳: کانادا

بر اساس مطالعات انجام گرفته مشخص گردید که کانادا از آسیب مؤسسات مدعی در مقایسه با همسایه جنوبی خودش (ایالات متحده) تا حد زیادی در امان مانده که صاحب‌نظران دلایل مختلفی را برای این امر ذکر می‌کنند. از جمله کوچک‌تر بودن بازار اختراعات این کشور نسبت به امریکا. بازار کوچک‌تر سبب ساز گردش مالی کمتر می‌شود و از این رو با شیوه تجارت مؤسسات مدعی اختراع در تعارض قرار می‌گیرد (Bobker, 2014). همچنین سیستم قضایی و حقوقی مربوط به دعاوی نقض اختراع در کانادا دارای ویژگی‌های خاصی می‌باشند که برای فعالیت مؤسسات مدعی ریسک‌های زیادی را به دنبال دارد. اولین مورد آن مربوط به «دادگاه فدرال کانادا»^۱ است که مرجع رسیدگی به اکثر دعاوی نقض اختراع در این کشور می‌باشد. این دادگاه در این خصوص به ندرت اقدام به صدور قرارهای منع می‌کند و تنها زمانی به اینکار مبادرت می‌ورزد که بر اساس کارشناسی‌های دقیق، «آسیب جبران ناپذیر»^۲ ناشی از نقض ثابت گردد. بدین معنا که آسیب وارده به هیچ عنوان با پول قابل جبران نبوده و تنها راه جلوگیری از آن، الزام خواننده به ترک فعل باشد. همانطور که قبلاً گفته شد تهدید به اخذ قرار منع توسط مؤسسات مدعی یکی از کلیدی‌ترین و موثرترین ابزارهای کسب و کار آنها می‌باشد و نبود یا سختگیری در صدور آن، منتهی به کم رنگ شدن این اهرم فشار به ضرر مؤسسات مدعی حق اختراع می‌شود. به عبارت دیگر، بالا بودن ریسک ورود به دعاوی نقض در شرایطی که امکان صدور قرار منع وجود ندارد، این شیوه کسب و کار را برای اینگونه مؤسسات کم درآمد و نهایتاً غیر سودمند می‌نماید (Macek, 2013).

^۱ Canada's Federal Court.

^۲ Irreparable harm.

تفاوت مهم دیگری که بین سیستم حقوقی کانادا و آمریکا وجود دارد قاعده انتقال هزینه می‌باشد. همانطور که قبلاً گفته شد این قاعده بصورت کلی و فراگیر در محاکم ایالات متحده اجرا نمی‌شود و فلسفه ارایه لایحه سپر نیز اجرای فراگیر آن بوده ولی اجرای فراگیر این قاعده در محاکم کانادا سابقه‌ای بس طولانی دارد. در برخی موارد حتی خواننده می‌تواند از دادگاه درخواست تامین دعوی واهی را نماید تا در صورت عدم موفقیت خواهان، از تامین اخذ شده هزینه‌های تحمیلی به خود را جبران نماید. این امر باعث گشته که موسسات مدعی نتوانند به همان سرعتی که در آمریکا رشد پیدا کردند در کانادا نیز ظهور پیدا کنند (Best and LLP, 2014). همانطور که در فصول قبل بدان اشاره گردید صدور قرار منع دائم که برای مدت های طولانی به شکلی عمده در محاکم ایالات متحده مورد استفاده قرار می‌گرفت و تبدیل به ابزاری موثری در دست ترول ها گردیده بود، از سال ۲۰۰۶ و بعد از دعوی «ای بی» بواسطه رویه ی منطقی ای که از آن ناشی گردید، تعدیل و اصلاح گشت اما رویکرد کانادا از ابتدا در این خصوص متفاوت بوده است. محاکم کانادا همیشه با وسواس و حساسیت بیشتری نسبت به منصفانه بودن راه‌های جبران خسارت (از قبیل قرار منع دائم) نگریده‌اند و تنها در شرایطی که منافع عمومی در معرض تهدید باشد به اقدامات سختگیرانه متوسل می‌شوند (Berryman, 2012, p. 159 & 175-177). این موضوع بدین معناست که صدور قرارهای منع دائم در کانادا به ندرت اتفاق می‌افتد و می‌تواند توضیح دهنده این امر باشد که چرا موسسات مدعی انگیزه کمتری برای حضور در این کشور دارند.

۳-۳: امکان ظهور ترول‌ها در ایران

بعد از بررسی عوامل ظهور ترول‌ها در ایالات متحده همچنین موانع پیدایش آنها در اروپا و کانادا، نوبت به تطبیق موارد مطروحه با ویژگی‌های نظام حقوقی ایران می‌رسد تا از این طریق دریافت که امکان ظهور آنها در کشورمان وجود دارد یا خیر. مورد اولی که ظهور موسسات مدعی را در ایران در آینده نزدیک (و یا کلاً) منتفی می‌کند، بحث حجم اختراعات ثبت شده می‌باشد. با توجه به پایین بودن میزان اختراعات ثبت شده در حوزه‌های مختلف علی‌الخصوص فناوری‌های برتر و صنایع الکترونیکی نباید انتظار وقوع پدیده همپوشانی و ایجاد فضایی مبهم و پیچیده (که معلول حجم زیاد اختراعات ثبت شده است) را داشت (جعفرزاده و محمودی، ۱۳۸۴، ص ۱۰۰). همچنین در حال حاضر با توجه به میزان ورودی تقاضانامه های ثبت به اداره

ثبت اختراعات و کافی بودن تعداد کارشناسان، موضوع اعطای حق اختراع به اختراعات بی کیفیت نیز منتفی است.

مورد دیگری که سبب عدم تمایل سودجویان به فعالیت در ایران می‌شود، بحث تحمیل کل هزینه‌های دادرسی به طرف شکست خورده در دعوا است (قانون آیین دادرسی مدنی، ۱۳۷۹، م ۵۱۵). به همین خاطر، سودجویان که اقدامات شان بر پایه احتمالات می باشد، ریسک ورود به فرآیند دعوای نقض را در چنین سیستم حقوقی نمی‌پذیرند و عملاً ابزار فشار خود برای تهدید شرکت‌های هدف را از دست می‌دهند. از این رو، این موضوع را نیز می‌توان از عوامل بازدارنده‌ی فعالیت مؤسسات مدعی اختراع در ایران و کشورهایی که نظام حقوقی مشابه دارند، دانست. نهایتاً در حال حاضر روش‌های جبران خسارت در دعوای نقض اختراع ایران (همانند دستور موقت)، بر خلاف ایالات متحده که یک نمونه‌ی بارز آن قرار منع دائم است؛ به گونه‌ای نمی‌باشند که زمینه رشد سودجویان و انگیزه آنها را برای فعالیت در کشورمان فراهم نمایند (ایزدی، ۱۳۹۰، ص ۲۷).

نتیجه‌گیری

۱- مؤسسات مدعی حق اختراع یکی از پدیده‌های نوظهور در حوزه حقوق اختراعات ایالات متحده آمریکا در سال‌های اخیر بوده‌اند. با بررسی تاریخچه و عوامل ظهور این پدیده، به نظر می‌رسد که یکی از مهمترین عوامل ظهور آنها، اعطای حق اختراع نسبت به اختراعات بدیهی، مبهم یا موسع باشد. این امر نه تنها قلمرو و چهارچوب حق اعطا شده را با ابهام مواجه می‌سازد، بلکه امکان نقض ناخواسته حق و حتی بهره‌مندی از طرح دعوای واهی نقض از سوی سودجویان را افزایش می‌دهد. به نظر می‌رسد که در حقوق ایالات متحده، این امر در کنار هزینه‌های سرسام آور رسیدگی به دعوای نقض اختراع، شرایط مناسبی را برای سوء استفاده برخی مؤسسات فراهم آورده که صرفاً با تهدید به طرح دعوا و ایجاد نگرانی نسبت به دریافت قرار منع دائم یا تحمیل هزینه‌های بالای دادرسی، درآمدزایی می‌کنند.

ظهور و رشد سریع این مؤسسات، همگام با رشد فناوری، عکس العمل نظام حقوقی ایالات متحده را برانگیخته است. در بُعد قضایی، دعوای «ای بی» با ارجاع به شرایط سنتی مبتنی بر انصاف صدور قرار منع دائم، اماره صدور این قرار در کلیه دعوای نقض حق اختراع را مورد حمله قرار داد و از این طریق تاحدودی از جذابیت شیوه تجاری مؤسسات مدعی حق اختراع کاست. از سوی دیگر قانونگذاران آمریکا با حمایت سنگین کاخ سفید، در سال ۲۰۱۱، قانون اختراعات

ایالات متحده را تصویب کردند که با تاکید بر ارتقاء کیفیت روند اعطای حق اختراع، درصدد از بین بردن زمینه بروز این موسسات بودند. در سال های اخیر نیز اقدامات و تلاش های زیادی در قالب لایحه، توصیه و گزارش از سوی نهادهای مرتبط صورت گرفته است که تمرکز اغلب آنها بر کاستن جذابیت حوزه اختراعات برای موسسات مدعی اختراع است که می تواند در قالب تحمیل هزینه های دادرسی به طرف بازنده باشد (همانند لایحه سپر)؛ منتها هنوز به نتیجه محسوس و مطلوب نرسیده اند.

۲- به دلیل بازار غیرمولد فناوری در ایران، رقابت سنگینی در حوزه های مرتبط وجود ندارد و تقاضانامه های ثبت اختراعات هم به سرعتی که در ایالات متحده درخواست و ثبت می شوند، در ایران درخواست و ثبت نمی شوند؛ به فرض ثبت هم، نه ضمانت اجرای حمایت از حقوق اختراعات و حقوق مالکیت فکری در ایران اساساً به قدرت و جدیت حمایت در آمریکا است و نه هزینه های دادرسی به آن سنگینی می باشند. بنابراین، تهدید به طرح دعوی نقض نمی تواند نگرانی خاصی را برای ناقض احتمالی ایجاد کند و به همین دلیل، اساساً احتمال اینکه روش تجاری موسسات مدعی حق اختراع در جامعه و حقوق ایران سودآور باشد، بسیار پایین است و نتیجتاً امکان ظهور آنها از نظر نگارنده گان در حال حاضر وجود ندارد.

ولی نباید از این نکته غافل گشت که ترول ها استعداد خاصی در هماهنگی با محدودیت ها (از قبیل: پایین بودن هزینه دادرسی دعوی نقض اختراع، عدم وجود قرار منع دائم و تحمیل کلیه هزینه های دادرسی به محکوم علیه در صورت درخواست محکوم له) و شرایط قانونی محیطی دارند که در آن فعالیت می کنند. لذا برای ممانعت از ظهور آنها، در قدم اول، اداره ثبت اختراعات باید با افزایش نیروهای متخصص، فرآیند بررسی ماهوی و تایید کیفیت اختراعات را با دقت بیشتری انجام دهد تا از ثبت بی رویه اختراعات مبهم و موسع و نهایتاً ایجاد همپوشانی در حوزه اختراعات، جلوگیری به عمل آید. همچنین سیستم قضایی و قانونگذاری ما باید با رصد مستمر اقدامات قضایی و قانونی کشورهایی (علی الخصوص ایالات متحده) که با این پدیده دست به گریبان هستند، از تجارب آنها برای ممانعت از ظهور و یا کنترل سودجویان، استفاده کند.

فهرست منابع

- ۱- ایزدی، سمیه. (۱۳۹۰). دستور موقت در دعاوی حقوق مالکیت فکری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مالکیت فکری. دانشگاه شهید بهشتی.
- ۲- جعفرزاده، میرقاسم و محمودی، اصغر. (۱۳۸۴). شرایط ماهوی حمایت از حق اختراع از نگاه رویه قضایی و اداره ثبت اختراعات. مجله تحقیقات حقوقی. شماره ۴۲.
- ۳- حاجی زاده، سارا. (۱۳۹۲). احتکار اختراع. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مالکیت فکری. دانشگاه شهید بهشتی.
- ۴- قانون آیین دادرسی مدنی، (۱۳۷۹).
- ۵- قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری، (۱۳۸۶).
- ۶- کاظمی حسین‌آباد، امین. (۱۳۹۱). تعامل حقوق مالکیت فکری و نفع عمومی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مالکیت فکری. دانشگاه شهید بهشتی.
- 7- (2013). **Patent Assertion and U.S. Innovation**. Executive Office of the President. Available at <https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/patent_report.pdf> 2016/6/10.
- 8- Berryman, Jeff. (2012). **When Will a Permanent Injunction be Granted in Canada for Intellectual Property Infringement? The Influence of eBay v. Merc-Exchange**. 24 Intellectual Property Journal. pp 159-177.
- 9- Available at <<https://ssrn.com/abstract=2668325>> 2017/7/25.
- 10- Best, Michael & Friedrich LLP. (2014). **Patent Trolls: A Global Perspective Re: Patent Infringement**. The National Law Review. Available online at <<https://www.natlawreview.com/article/patent-trolls-global-perspective-re-patent-infringement>> 2017/7/25.
- 11- Bobker, Adam. (2014). **Are Trolls Moving North to Canada?**. Bereskin & Parr Intellectual Property Law. Available at <<http://www.bereskinparr.com/files/file/docs/IP%20Report%20Spring%20Ad%20-%20Mar%202014.pdf>> 2017/7/25.
- 12- Dodson, Christopher L. & John F. Luman. (2006). **No Longer a Myth, the Emergence of the Patent Troll: Stifling Innovation, Increasing Litigation, and Extorting Billions**. IP & Tech Law Journal. Vol 18. No 5. pp. 12-16. Available at <<https://quote.ucsd.edu/jskrentny/files/2014/08/LumanDodsonPatentTrolls.pdf>> 2016/6/20.
- 13- European Commission. (2016). **Patent Assertion Entities in Europe: Their Impact on Innovation and Knowledge Transfer in ICT Markets**. JRC science for policy report. Available at <<publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103321/1fna28145enn.pdf>> 2017/7/24.
- 14- Fischer, Timo and Joachim Henkel. (2011). **Patent Trolls on markets for technology: An empirical analysis of troll's patent acquisitions**. Faculty of

- economics and business administration. Available at <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1523102> 2016/6/10.
- 15- Grab, Leslie T. (2006). **Equitable Concerns of eBay v. Mercexchange: Did the Supreme Court Successfully Balance Patent Protection against Patent Trolls?**. NORTH CAROLINA JOURNAL OF LAW & TECHNOLOGY. Vol 8. fp. 81.
  - 16- Available at <<http://scholarship.law.unc.edu/ncjolt/vol8/iss1/5>> 2016/6/20.
  - 17- Hayter, Earl W. (1947). **The Patent System and Agrarian Discontent, 1875-1888**. The Mississippi Valley Historical Review. Vol 34. No 1. pp. 59-82.
  - 18- Heinecke, Grace. (2015). **Pay the Troll Toll: The Patent Troll Model Is Fundamentally at Odds with the Patent System's Goal of Innovation and Competition**. Fordham Law Review. Vol 84. Article 9. pp 1153-1200. Available at <<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5161&context=flr>> 2017/7/27.
  - 19- Helmers, Christian; Brian Love & Luke McDonagh. (2014). **Is there a Patent Troll Problem in the U.K.?**. Santa Clara Law Digital Commons. pp. 210-253. Available at <<http://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1866&context=facpubs>> 2017/7/24.
  - 20- Kahalelio, Jennifer. (2007). **The troll next door**. John Marshall Law School, Vol 6. pp. 292-309. Available at <<http://repository.jmls.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1122&context=ripl>> 2016/6/23.
  - 21- Lemley, Mark A. (2008). **Are Universities Patent Trolls?**. Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal. Vol 18. pp. 611-631. Available at <<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1405&context=iplj>> 2016/6/23.
  - 22- Leung, Peter. (2013). **Will We See Globe-Trotting Patent Trolls Anytime Soon?**. Managing Intell. Prop. Blog. Available online at <<http://www.managingip.com/Blog/3221150/Will-we-see-globe-trotting-patent-trolls-any-time-soon.html>> 2017/7/24.
  - 23- Macek, Alan. (2013). **Patent Trolls in Canada**. Slaw: Canada's Online Legal Magazine.
  - 24- Available online at <<http://www.slaw.ca/2013/06/21/patent-trolls-in-canada>> 2017/7/25.
  - 25- Mayergoyz, Anna. (2009). **Lessons from Europe on How to Tame U.S. Patent Trolls**. Cornell International Law Journal. Vol 42. Iss 2. Article 5. pp 241-270. Available at <<http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1746&context=cilj>> 2017/7/24.
  - 26- McDonough, James F. (2006). **The myth of the patent troll: an alternative view of the function of the patent dealers in an idea economy**. Emory law journal. Vol 56. pp. 189-228.
  - 27- Available at <www.immagic.com/eLibrary/ARCHIVES/GENERAL/EMORY_US/E070130M.pdf> 2016/6/8.

- 28- Millard, Elizabeth E. (2008). **Injunctive relief in patent infringement cases: Should Courts Apply a Rebuttable Presumption of Irreparable Harm After eBay, Inc. v. MercExchange, L.L.C.?** Saint Liuis university law journal. Vol 52. pp. 985-1035. Available at <www.slu.edu/Documents/law/Law%20Journal/Archives/Millard.pdf> 2016/6/17.
- 29- Rantanen, Jason. (2007). **Slaying the troll: litigation as an effective strategy against patent threats.** Santa clara computer & high tech law journal. Vol 23. pp. 159-210. Available at <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=963191> 2016/6/18.
- 30- Reitzig, Markus; Joachim Henkel & Christopher Heath. (2006). **On sharks, trolls, and their patent prey--Unrealistic damage awards and firms' strategies of "being infringed".** Research Policy. Vol 36. pp. 134-154. Available at <https://www.researchgate.net/profile/Joachim_Henkel/publication/4929864_On_sharks_trolls_and_their_patent_prej_Unrealistic_damage_awards_and_firms%27_strategies_of_being_infringed/links/0c9605314e70eb6c4f000000.pdf> 2016/6/6.
- 31- Roth, Daniel. (2013). **Patent Litigation Attorneys' Fees: Shifting from Status to Conduct.** Chicago-Kent Journal of Intellectual Property. Vol 13. pp. 257-278. Available at <www.scholarship.kentlaw.iit.edu/ckjip/vol13/iss1/10> 2016/12/25.
- 32- Schwartz, D. L. & J. P. Kesan. (2014). **Analyzing the role of nonpracticing entities in the patent system.** Cornell Law Review. Vol 99. pp. 425-456. Available at <www.scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4621&context=clr> 2016/6/18.
- 33- Vickery, Neal S. (2014). **Don't forget about the little guys: Patent Trolls, Startups, and Fee Shifting.** Telecomm. & High Tech. Vol 2. pp. 171-191. Available at <www.ctlj.colorado.edu/wp-content/uploads/2015/01/Vickery-final.pdf> 2016/12/30.
- 34- Yeh, Brian T. (2013). **An overview of the "Patent Trolls" Debate.** Congressional Research Service. Available at <<https://fas.org/sgp/crs/misc/R42668.pdf>> 2016/6/23.
- 35- **Website** www.aipla.org/advocacy/congress/aia/Pages/summary.aspx>. 2016/6/15.
- 36- www.cpip.gmu.edu/2013/12/09/the-history-of-patent-licensing-and-secondary-markets-in-patents-an-antidote-to-false-rhetoric>.2016/6/5.
- 37- www.duanemorris.com/articles/article2252.html>.2016/6/6.
- 38- www.ftc.gov/news-events/press-releases/2014/05/ftc-announces-second-federal-register-notice-revised-proposed>.2016/6/1.
- 39- www.inc.com/john-rampton/12-tips-to-dealing-with-patent-trolls.html>.2016/6/20.
- 40- www.iripo.ssaa.ir/Default.aspx?tabid=3585>.2016/6/25.
- 41- www.law360.com/articles/85018/post-ebay-permanent-injunctions-future-damages>.2016/12/27.

- 42- www.uspto.gov/patent/laws-and-regulations/leahy-smith-america-invents-act-implementation>.2016/6/10.